

Informacije za studente i druge zainteresovane

- Smer *Teorija religije (pravoslavno hrišćanstvo)* posvećen je pravoslavnoj veroispovesti i njenoj istoriji, koja bez prekida teče od rane Crkve pa sve do današnjih dana.
- Ovaj smer se bavi specifičnostima pravoslavne Crkve u oblasti organizacije, dogmatike i pobožnosti, ali i odgovarajućim oblicima pravoslavnog upražnjavanja vere, spoznaje sveta i praktičnog delanja.
- U središtu interesovanja nalaze se pravoslavne kulture istočne i jugoistočne Evorpe. Pojedinačno posmatrano, to podrazumeva dva osnovna toka pravoslavlja, onaj vizantijsko-grčki i onaj slovenski (prevashodno ruski), kao i pravoslavne tradicije pojedinih balkanskih zemlja (Rumunije, Bugarske, Srbije).
- Za razliku od teologije, teorija religije kulturni fenomen pravoslavlja posmatra sa izvesne distance, tj. neutralno, a često i kritički.
- Kao jedan u nizu faktora, pravoslavna vera ima mnogostruke posledice na društvenu i kulturnu realnost mnogih zemalja istočne i jugoistočne Evorpe. Uticaj pravoslavlja na društvo, i društva na pravoslavlje, predstavlja zato jedan od centralnih aspekata studija.
- Problemu se pri tome pristupa interdisciplinarno, što podrazumeva uključivanje drugih smerova iz ponude Univerziteta u Erfurtu, kao što su nauka o književnosti, lingvistika, istoriografija i sociološke discipline.
- Radi sticanja kulturne kompetencije, koja je neophodna da bi se pravoslavne kulture u istočnoj i jugoistočnoj Evorpi proučavale sa religijskoteorijskog stanovišta, smer nudi i početne kurseve starogrčkog / novogrčkog i staroslovenskog / ruskog. Predviđeni su i studijski boravci, posete terenu i stručne prakse u inostranstvu.
- Posebno težište smera *Teorija religije (pravoslavno hrišćanstvo)* čini uporedno proučavanje kultura. To podrazumeva poređenje različitih pravoslavnih kultura, ali i poređenje pravoslavnog sveta, s jedne, i onog zapadnog s druge strane.
- I konačno, pravoslavno hrišćanstvo je u prošlosti stupalo, i danas stupa, u raznorodne kontakte, pa čak i konflikte, sa svetovnom sferom, što osobito dolazi do izražaja u novom veku. U okviru smera posebna se pažnja zato posvećuje konfrontacijama između religije i moderne, ili religije s jedne i filozofije i prirodnih nauka s druge strane.
- *Teorija religije (pravoslavno hrišćanstvo)* može se studirati u okviru Teorije religije, kao glavni ili kao pomoćni predmet. Kao što je slučaj i sa svim drugim smerovima na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Erfurtu, studije se dele na one prvog i na one drugog stepena. Studije prvog stepena traju 6 semestara, a po njihovom završetku stiže se titula »bakalaureus«. Na njih se, ukoliko kandidat to želi, nadovezuju studije drugog stepena u trajanju od 4 semestra, kojima se stiže titula »master«. Narednu stepenicu predstavljaju studije trećeg stepena, odnosno doktorske akademske studije. One su otvorene kako za studente smera Teorija religije, tako i za studente drugačijeg obrazovnog profila, koji su se tek naknadno zainteresovali za ovu oblast.

Studijski profil

Smer *Teorija religije (pravoslavno hrišćanstvo)* predstavlja novost na Univerzitetu u Erfurtu, i ne samo na njemu. Smer je posvećen istraživačkoj oblasti koja se do sada obrađivala samo uopšteno i periferno. Spoj koji on nudi trenutno je jedinstven na nemačkom govornom prostoru. Reč je o širokom polju, čiji je značaj ponovo porastao zahvaljujući društvenim i političkim previranjima s kraja XX veka. U okviru teorije religije i teorije kulture dato polje do sada, međutim, nije sistematski izučavano, pa predmet *Teorija religije (pravoslavno hrišćanstvo)* svoj zadatak upravo i vidi u takvom pristupu. Najveća se pažnja pri tome poklanja evropskim pravoslavnim kulturama, čija su dva glavna toka vizantijsko-grčki, s jedne, i slovenski s druge strane. U okviru ovog drugog osobiti značaj pritom pripada ruskom toku. Fenomeni vezani za pravoslavlje u istočnoj i jugoistočnoj Evropi uglavnom su do sada u istraživanju i nastavi bili zastupljeni kao propratni sadržaj, u sklopu istorijskih, slavističkih i teoloških istraživačkih oblasti. Smer koji nudi Univerzitet u Erfurtu ulaže, međutim, napore da pažnju teorije religije usmeri ka pravoslavnom svetu kao samostalnom polju istraživanja. Ovo se čini na način, koji će se uklopiti u opštu kulturnoteorijsku perspektivu, i uključiti rezultate do kojih su došle, ili će doći, i druge društvene nauke. Za razliku od teološkog pristupa, čiji je karakter umnogome apologetski, nauka o religiji sebe shvata kao disciplinu čiji je zadatak da na učenje, istoriju i društvenu stvarnost pravoslavne veroispovesti gleda ne samo afirmativno, nego i kritički, i to iz spoljašnje, sociološke i kulturnoteorijske, perspektive.

Prvi cilj smera *Teorija religije (pravoslavno hrišćanstvo)* na Univerzitetu u Erfurtu predstavlja prenošenje suštinskih saznanja o mnogostrukosti pojavnih oblika pravoslavnog hrišćanstva, ali i o njegovom istovremenom jedinstvu i jedinstvenost. Pravoslavno se hrišćanstvo sastoji od većeg broja autokefalnih tj. autonomnih crkava, koje su, međutim, međusobno povezane u sabornoj zajednici. Njegova duga istorija počinje, i bez prekida traje, još od vremena jedinstvene hrišćanske Crkve. U tim okvirima, smer posebnu pažnju poklanja istočno- i jugoistočnoevropskom segmentu pravoslavnog hrišćanstva, tj. onom geografskom prostoru, na kome je pravoslavlje nastalo, etabliralo se, i na kojem se vekovima razvijalo. Na ovakav je fokus značajno uticala i činjenica da preko tri četvrtine vernika pravoslavne Crkve i danas živi u datim oblastima. Njima su, pojedinačno posmatrano, obuhvaćeni: grčko pravoslavlje (od vizantijskog doba do novogrčke države), rusko pravoslavlje (od pokrštanja do postsovjetske epohe), kao i specifične tradicije balkanskih zemalja (na pr. Rumunije, Bugarske, Srbije), čije je stanovništvo velikom većinom pravoslavno. Značajnih pravoslavnih manjina ima, uz to, i u susednim zemljama (na pr. u Albaniji), dok u središnjim delovima istočne Evrope (u Poljskoj, Češkoj, Slovačkoj) i u Finskoj postoje manje pravoslavne verske zajednice. Usvajanje odgovarajućih jezika (trenutno: starogrčki/novogrčki i staroslovenski/ruski), i upoznavanje sa komplementarnim pristupima u okviru srodnih disciplina (na pr. istorija istočne Evrope), studentima Univerziteta u Erfurtu omogućava znatno dublji uvid u odabrane filološke, istorijske, kulturnoteorijske i društvenonaučne teme, iz širokog spektra istočnoevropskog pravoslavlja. Smer, međutim, uzima u obzir i prisustvo pravoslavlja u drugim delovima sveta, od Bliskog Istoka, preko zapadne Evrope, pa sve do Amerike i Australije. Moderni globalizovani svet, u kome narodi i nacije mnogostruko utiču jedni na druge, u kulturnom i religijskom pogledu, nameće potrebu za pažljivijim razmatranjem međunarodnog prisustva, značaja i kulturne difuzije pravoslavnog hrišćanstva, ali i njegove marginalizacije u zapadnoevropskom diskursu.

Drugi cilj studija predstavlja multidisciplinarno istraživanje izražajnih formi pravoslavne pobožnosti, iskustava i životne prakse, uslova za njihov nastanak, kao i njihovih karakteristika i tradicionalnih struktura, organizacionih oblika, društvenih posledica, mentaliteta i obrazaca ponašanja koji iz toga proizilaze. U pravoslavlju, kao i u drugim religijama, deluju sile, iz kojih

proističu raznovrsne praktične društvene konstelacije, individualna i kolektivna pravila ponašanja, a samim tim i različite socijalne strukture. U ulozi samostalnog kulturnog faktora, pravoslavlje se može posmatrati i kao jedna od pretpostavki za osobeni razvoj savremenih istočno- i jugoistočnoevropskih pravoslavnih kultura. Ova je religiozna tradicija duboko ukorenjena u kolektivni mentalitet dotičnih naroda, i u njihovo samopoimanje. Kao deo kulturnoistorijskog kontinuiteta, pravoslavlje je, u interakciji sa konkretnim kulturnim okruženjem, pokretalo dugoročne društvene promene. Ono je utemeljivalo specifične obrasce delovanja, u skladu sa vlastitim soteriološkim koncepcijama. Takvi uticaji osobito su, na primer, vidljivi u odnosu između Crkve i države na istoku i jugoistoku Evrope, u isprepletanosti Crkve i nacije, u politizaciji pravoslavlja. Isto važi i za činjenicu da su se antiklerikalizam, kao i tendencije ka sekularizaciji i dehristijanizaciji javile kasnije nego na Zapadu, ili pak često na drugačiji način. Smer *Teorija religije (pravoslavno hrišćanstvo)* pravoslavlje, u skladu sa tim, sagledava sa empirijskog stanovišta, na primer iz perspektive sociologije, psihologije, etnologije ili semiotike religije.

Treći cilj smera jeste sistematsko i komparativno posmatranje raznorodnih izražajnih formi pravoslavnog hrišćanstva, na osnovu različitih kulturnih promena u prošlosti i sadašnjosti. Pri analizi geografskih, kulturnih, jezičkih i istorijskih različitosti između pojedinačnih pravoslavnih Crkava i kultura ne smeju se, međutim, prevideti ni njihova srodna ili zajednička obeležja. U Erfurtu se, imajući to u vidu, naročito podstiču istraživački radovi i projekti koji nadilaze uske okvire jednog regiona, stavljajući težište na poređenje dveju ili više pravoslavnih Crkava i kulturnih tradicija. Ovakav način posmatranja svakako doprinosi boljem razumevanju pravoslavnog hrišćanstva, osvetljavajući njegovu posebnost, koja povezuje sve pravoslavne Crkve u njihovim različitim konkretizacijama. Od osobitog je značaja, takođe, i ispitivanje istorijskih veza, uticaja i konfrontacija pravoslavlja sa zapadnim hrišćanskim tradicijama, drugim rečima, sa katoličanstvom i protestantizmom, budući da su ove u mnogome odlučujuće obeležile autopercepciju pravoslavnih naroda. Pri tome se ne sme, i ne može, prevideti, da je pravoslavlje imalo dodira i sa drugim religijskim tradicijama (na pr. sa religijama antičkog sveta ili sa islamom) i pokretima (na pr. sa sektama). U moderno doba ono je, osim toga, dolazilo u dodir, a često i u konflikt, sa brojnim nereligijskim konceptima i modelima, na pr. sa marksizmom-lenjinizmom, ili sa slikom sveta koju nudi moderna fizika. Ove je kontakte neophodno pažljivo ispitati, budući da oni sa svoje strane osvetljavaju suštinske aspekte neprekidne interakcije pravoslavlja, kao osobitog smisaono-simboličkog sistema, sa različitim kulturnim kompleksima, ali i procese upoznavanja i prihvatanja, koji proističu iz te interakcije.

Četvrti cilj smera *Teorija religije (pravoslavno hrišćanstvo)* na Unverzitetu u Erfurtu sastoji se u proširenju konfesionoistorijske perspektive na pitanje kontinuiteta, koji religijski ili parareligijski, misaoni i izražajni obrazac doživljavaju u nereligijskim kontekstima. U ovom smislu kulturnoistorijskog kontinuiteta, značajno je ukazati na postojanost kategorija i struktura religijskog porekla. Time se ujedno razvija sveobuhvatan kulturnoistorijski pristup kulturnim fenomenima novoga veka, sve do moderne i postmoderne, pristup koji, pri tome, sagledava i dva milenijuma hrišćanstva. U okviru datog istraživačkog fokusa dominantno pitanje glasi: U kojoj meri određene pojave sekularne kulture treba shvatiti kao postreligijske, a samim tim i kao obeležene religijskim uticajem? Kao primer se može navesti viđenje sveta koje nudi nauka i umetnost, filozofija i ezoterika, ritualni svakodnevice, kalendarski praznici, psihodelična iskustva i frazeološki jezički obrasci. S tim u vezi, u okviru teorije religije sastavni deo istraživanja evropskih pravoslavnih kultura čini interdisciplinarna saradnja sa drugim granama, koje su takođe zastupljene na Unverzitetu u Erfurtu. Ovde se pre svega misli na nauku o književnosti, lingvistiku i istoriografiju, kao i na različite društvene nauke. Time se stvaraju preduslovi da se pravoslavnoj veroispovesti pristupi na način koji omogućava istorijsku reviziju teza, prema kojima su određeni oblici pobožnosti podsticali, ili pak inhibirali novovekovne društvena kretanja - poput modernizacije, civilizovanja, diferenciranja. Cilj ovog preispitivanja jeste da stvori preduslove za iznijansirani opis široko rasporstranjenih vrednosnih pojmova, kao što su sekularizacija ili modernizacija.

